7911

ప్రబోధ గేయాని

1728

★

రచయితా
శ్రీ భాష్యం విజయసారథిః, B. O. L.
(విశ్వేశ్వర సంస్కృతాంధ్ర కళాశాల, ఓరుగల్లు.)

★

ప్రగతి ప్రచురణ

★

ప్రకాశకులు:
మిత్ర పంచకం

మిత్రపంచకం.

ఎడమ నుండి కుడికి.

పూజరి లక్ష్మినారాయణ, రామిడి మాధవరెడ్డి, గోపు ఆదిరెడ్డి,
బొమ్మినేని గోపాలరెడ్డి, చిల్ప్వారి శాయిరెడ్డి.

నమోవాచే.

ప్రబోధ గేయాని

*

రచయితా

శ్రీభాష్యం విజయసారథిః

*

ప్రథమ ముద్రణ 500 ప్రతులు.

ముద్రణ:
విజయ ప్రెస్, వరంగల్.

1959

వెల:
0—8—0

ఇయం కృతిః

ఆదితః మదభివృద్ధికాంక్షిణాం,

సంస్కృతసంవర్ధనైకదీక్షానివిష్ట చిత్తానాం,

వైదికమార్గసముద్ధరణబద్ధమధ్యానాం,

న్యాయవాదిశిరోమణీనాం,

శ్రీవిశ్వేశ్వర

సంస్కృతాంధ్రికళాశాలాపాలకవర్గాధ్యక్షాణాం,

శ్రీ మాదిరాజకులకలశార్ణవసుధాకరాణాం,

గురుతుల్యానాం,

శ్రీమతాం పండిత శ్రీరామకోటీశ్వరరాయ

మహోదయానాం కరకమలయో

రర్పితా.

పీ ఠి కా

భారతీదేవ్యా అన్యన్నవీనం కిమపిరూపమ్ భాగ్యవశాత్ శ్రీ విజయసారథి కవినా రచితం "ప్రబోధగేయా" నీతికావ్యం దృష్టం.

ననుకవివరేణ్యోఽయ మగణ్య పుణ్యాపాః యత్పద్భక్త్యా సముపాసితా భారతీ- తస్యాః ప్రసాదేనైవ స్వయంవరవధూరి వోపలబ్ధా కవితా- సా చ లలితప్రౌఢా- సహృదయ హృదయం గమా.

ఛందశ్శాస్త్ర వైశాల్యమ్ సార్థకమివానేన కవినా సమ్య క్ప్రకటీకృతమ్- సంగీతానుకూలాని గేయాని రచితాని- శాస్త్రీమ సారం యదేష్టం చ నూతన ప్రగతి అవలంబితా నైషదోష ఇతి వికాసహృదయే కవేః ప్రకాశతే దర్పణ ఇవ- భావి రచయి తౄణాం సర్వేషాం మార్గదర్శకత్వ యశోఽపిప్రాప్తు మర్హతి కవి మూర్ధన్యోఽయమ్- ధన్యః. గేయాని పిపఠిషూణా మిచ్ఛాను కూలమ్ పద్యవదపి పఠన యోగ్యాని— ఏవ ముభయ ప్రకారేణ పఠన, గాన యోగ్యాని- సర్వజనాదరణీయాని భవేయు రితిమే నిశ్చయః.

యాన్ కావ్యదోషాన్ విబుధాః ప్రవదంతి న ఏకోఽపి నదృశ్యతేఽత్ర- భావగంభీరాః- విపులార్థ బోధకాః శబ్దాః. సుసంస్కృతాః ప్రయుక్తాస్సమ్యక్తరాం. ధారాశుద్ధి రపిమనోజ్ఞా-

సుధాతరంగిణీవ తరంగ మంజుల రవైస్సాకం సర్వత్ర ప్రవహతి. అపిచ కవీనామ్ యదావశ్యకమ్ తత్ప్రతిభాదికమే తస్మిన్ కవి కుంజరే దృశ్యమానమనూనం. నూనమేతత్ ప్రతిభావిరహితస్య కావ్యం కవే రనాదరణీయమేవ భవతీతి మే మతమ్.

కించ, కావ్యం కవినా న కేవలం వాగింద్రియ కండూత్యపనయాయైవ రచ్యమాన మపితు జగదభిహితం సిసాధయిషయా విష్కామశీలః కవి రుదారహృదయః ప్రకురుతే కావ్యం- తద్ద్వారేణ నానా దురాచార వికారం, అన్యథా జ్ఞానవిషమూర్చితం. స్వతంత్రమప్య స్వతంత్రం స్వరూపానభిజ్ఞం దేశం. సుచారురూపం సుజ్ఞానామృత రసోజ్జీవితం దిదృక్షతే కవిః- ఏతన్మాత్రమేవ ఫలమభిలషతి నైవాధికం. అతఏవ రసిక పాఠకానామ్ యథా శిరఃకంపనమ్ కవయే ప్రమోదప్రదం భవతి. తథా ధన కనకాదివస్తూన్యపి నప్రభవంతి. యది ధనాధికం లభేతచేత్తు దవాంతర ఫలం.

పీఠికా లిఖితవ్యేది గ్రంథకర్త్రా సాదరమాదిష్టేనమయా రన సిద్ధస్య అస్య కవివరస్య ఆజ్ఞానోల్లంఘనీయా. తత్కామపి లిఖితా పీఠికా.

కావ్యమేత దనవద్యమ్. హృద్యమపి సర్వై రధ్యేతవ్యమిత్యలం పల్లవితేవ ఇతి —

బుధవిధేయః

గార్లపాటి రాఘవరెడ్డి

పీ ఠి క

—x—

శ్రీ విజయసారథి కృత 'ప్రబోధగేయాని' అను కావ్యము భారతీదేవి మఱియొక రూపము—

కవి ప్రతిభా వ్యుత్పత్త్యభ్యాసములు పుష్కలముగా కలవారు. భావగంభీరములు- అర్థగౌరవములు గలగిన శబ్దములను ప్రయోగించుట వీరికి స్వభావము. ధారయు సుధాధారమువోలి మనోజ్ఞమైనదిగా నుండును—

నేటి మనదేశము నానా వికారములపాలై కుసంస్కృతమై యున్నది. అదిచూచి కవికి ఎక్కడలేని ఆవేదన- ఆయన ఈ ఆవేదనయే ప్రబోధగేయ రూపమున రూపొందినది.

కష్టార్జితము ననుభవించి- పరులను పీడింపక బ్రతికే మనుష్యులు మనుష్యులని ఒకపరి ప్రబోధించును. భారతము పూర్వ వైభవోపేతమై అలరారవలెనని ఆరాటపడును—

ఛందశ్శాస్త్రము మర్మమెఱిగి తనకిష్టమగునట్లును, వాడుకొని తద్వైశాల్యమును సార్థక మొనర్చినవారు— ఇట్లు సంస్కృతమున గేయరూపమున వ్రాసినవారు వీరే— అందఱు భావి కవులకు మార్గదర్శకులగుదురుగాక. ఈ గేయములు పద్యములవలె పాడుట కనువుగాను శ్రవఃపేయముగాను తనరియున్నవి.

కవి కావ్యనిర్మాణము తన ఆనందముకన్న లోకకల్యాణమపేక్షించి నిస్వార్థుడై చేయును- కవి ధనాదిక బహుమానములు పొందునప్పటికంటె రసికులు చదివి మెచ్చుకొన్నప్పుడు ఆనందించును- తన వ్యవసాయము ఫలించినదను తృప్తిని గాంచును-

నాయందలి గౌరవభావమున గ్రంథమునకు పీఠిక వ్రాయుమనిరి. ఆయన ఆజ్ఞను త్రోసివేయజాలనైతిని.

అందరు ఆయన కృతిని ఆదరించినప్పుడు ఆనందపడు వాండ్రిలో నేను రెండవవాడను—

విక్రంటి ఫాల్గుణము
వరంగల్.

విధేయుడు
గార్లపాటి రాఘవరెడ్డి

విజ్ఞప్తిః

—x—

భారతస్య స్వాతంత్ర్యం ఆగతం భారతీయ విద్యా సంస్కృతి సంవర్ధనస్య అవసరోపి ఆయాతః. భారతీయ జ్ఞాన విజ్ఞాన సర్వస్వం సంస్కృతే నిక్షిప్తం అస్తి. తాదృశ జ్ఞాన విజ్ఞాన అవగమనాయ సంస్కృతం భారతీయానాం అవశ్యం పఠనీయం అస్తి. అధునా సర్వోపి లోకః పాశ్చాత్య విజ్ఞానే లగ్నః దృశ్యతే. భౌతికాదిశాస్త్ర నిర్మాణమపి సంస్కృతే కర్తవ్యం అవశ్యకం వర్తతే తదైవ సంస్కృతభాషా సార్వజనీనాస్యాత్. నవ చైతన్యం అథవా ప్రగతిం వినాన కాపి భాషా జనతాయాః హృదయం సమావర్జయితుం అర్హతి. జనతాభిముఖీ కరణాయ ప్రగతి కారిణీ రచనా అవశ్యకీవర్తతే. సంఘే సంచలన నిష్పాదనాయ సంస్కృతే తదభిముఖీకరణాయచ అయం గేయ కవితోద్యమః ప్రారబ్ధః అధునా సులభయాశైల్యా 'ప్రబోధగేయా'నీతి నామ్నా కాపి లఘ్వీ కృతిః సంస్కృతాభిమానినాం సహృదయ సంస్కృత పండితానాం చ సవిధే నివేశ్యతే. ఛందో వ్యాకరణాది నియమాః రచనాయాం విశ్లథీకృతాః. సహృదయ పణ్డితైరిదం సాహసం క్షమ్యతాం ఇతి ప్రార్థయే. సంస్కృతవర్ధనైక మనసః మమ ఇతోధికం ప్రోత్సాహం గుణైకపక్షపాతినః అధికారిణః పణ్డితాః విద్యార్థినశ్చ కల్పయన్తీతి విశ్వసిమి చ. ఇయం కృతిః సంస్కృతాభిమానినా అనంతలక్ష్మీ ఆయుర్వేద కళాశాలా విద్యార్థి

మిత్త్రైః పంచకేన (గోపు ఆదిరెడ్డి, బొమ్మనేని గోపాలరెడ్డి, రామిడి మాధవరెడ్డి, చిల్వూరి శాయిరెడ్డి, పూజారి లక్ష్మీనారాయణ ఇత్యేతైః) ముద్రాపితా. సంస్కృత కవితా ప్రోత్సాహకాన్ ఇమాన్ ఆదర్శ విద్యార్థినః ఇతోఽధిక విజ్ఞాన ఆయురారోగ్యాది భాగ్య ప్రదానపూర్వకం సర్వాంతర్యామీ భగవాన్ శ్రీ వాసుదేవః సదా రక్షతాదిత్యాశాసే. **అమూల్యయా** భూమికయా కృతిమిమాం వికాసయతాం " శ్రీ గార్లపాటి రాఘవరెడ్డి " మహోదయానాం సవిధే సాదరం సాంజలిబంధం కృతజ్ఞతా మావిష్కరోమి. సుహృన్మణి శ్రీ పల్లా రామకోటార్య మహోదయానాం ధన్యవాదాన్ కరోమి. మద్గురుభ్యః పండితరాజ, న్యాయ విద్వాన్, సాహిత్యరత్న, సాహిత్య విద్యాప్రవీణ, అల్వాల సంస్కృత మహావిద్యాలయ ప్రాధ్యాపక, శ్రీ మరింగంటి శ్రీరంగాచార్యేభ్యః కృతజ్ఞతాపూర్వక నమోవాకాన్ ప్రశాసే.

ఇతి

శ్రీభాష్యం విజయసారథిః,

ప్రబోధ గేయాని

జయతు జయతు సస్యశ్యామలా స్వామినీయం
భరత నృపతి నామఖ్యాపితా రత్నగర్భా
సకల విషయ సంపల్లాలితాశేషలోకా
ప్రథిత విశద కీర్తిప్రాభవా భారతాంబా ॥

1

గృహే గృహే విరాజతే ప్రదీప దీపమాలికా
ముఖే ముఖేచ నృత్యతి ప్రమోదమాన చిత్కళా
కరే కరే విరాజతే త్రివర్ణ సత్పతాకికా
అహో అహో కిముచ్యతే స్వతంత్ర భారతప్రభా ॥

ధిమిం ధిమిం ధిమి న్ని నాద వర్ధమానశింజికా
ఝణం ఝణం ఝణత్కళస్స్వనానుకారి నర్తనీ
ననన్న నన్న నన్ననాన నానరూపగాన భూ
రహో అహో కిముచ్యతే స్వతంత్ర భారతప్రభా ॥

విరాజతా ముదారరీతి మాధురీ మధూకృతా
ఖిలాచలా కలాకలాప కోమలానులాపినీ
ఝణం ఝణన్మరాళ నూపురాంచితారవిందపాత్
ధగద్ధగ త్త్వళత్త్వళ త్త్వటిత్క్వనత్స్ఫురిచ్ఛదా ॥

తుషార భూధరాది వప్రవేష్టన ప్రకాశిత
ప్రఘాత భారతాఖ్య రాజధాని పీఠరాజితా
ప్రశాంతి బోధనేన విశ్వ విశ్వ రాజ్యపాలనం
ప్రకుర్వతీ విరాజతాం జగత్తలే న్మదంబికా ॥

పురాణ భారతీయ సుందరామలాత్మ సంస్కృతిం
నవీన భారతే ప్రవీణ సంవిదా విశాలయా
విభూషయంతు భాసమాన శేముషీ లసద్దశాం
ప్రదర్శయంతు విశ్వవిష్టపాంతరాళ వర్తినామ్ ॥

స్వతంత్ర భారతా వయం ప్రవీణ భారతా వయం
అనన్య శాసకా వయం హ్యనన్య సేవకా వయం
విచార పండితా వయం ప్రచారకోవిదా వయం
ప్రదర్శయామ ఏవవృత్త ముజ్జ్వలం జగత్తలే ॥

క్రూర ఘోర మారణాస్త్ర నిర్మితిప్రయోగ సం
క్షోభితాఖిల ప్రజాకులాన్ విదేశ పండితాన్
కుత్సితాత్మ లాభరూప కుక్షిపూరణాతురాన్
వారయంతు శాంతి సత్పథం ప్రదర్శ్య తత్క్షణమ్ ॥

దినం దినం ప్రవర్ధతాం ఘనం ఘనం ధనాధికం
క్షణం క్షణం సమేధతాం కనత్కనత్కలాంచితం
పదం పదం ప్రగచ్ఛతాత్ పురః పురః ప్రభావితం
సమం సమం సమీక్షతాం సదా సదా సుభారతమ్ ॥

పాణినీయ వ్యాకృతిః ప్రశస్తపాద హేతువాక్
వ్యాసధర్మ సద్గవీచ జైమినీయ కర్మధీః
గౌతమస్య దర్శనం కణాద తర్కధోరణీ
భాసతేఽధునాప్యహో ప్రవీణ భారతప్రభా ॥

విష్ణుశర్మ రాజనీతి చాతురీ ధురీణతా
ఆర్యభట్ట శేముషీ మతార్యసూక్తి సత్సుధా
భాస్కరార్య పాండితీచ బాణభట్ట సాహితీ
దృశ్యతేఽధునాప్యహో ప్రవీణ భారతప్రభా ॥

కాళిదాస కల్పనా కబీరదాస భావనా
అన్నమార్య భక్తిధీశ్చ నన్న తిక్క కౌశలీ
ఠాకురోపదారవస్తు సంవిధాన నైపుణీ
దృశ్యతేఽధునాప్యహో ప్రవీణ భారతప్రభా ॥

పండితేంద్ర సాహితీ విచారసార వాహినీ
కల్యాణ ప్రవీణతా ధ్వనత్కనత్స్వలేఖనీ
త్యాగరాజ రాగభావ రమ్యగీత మాధురీ
భాసతేఽధునాప్యహో ప్రవీణ భారతప్రభా ॥

చంద్రగుప్త పాలనం అశోక సర్వసామ్యదృక్
హర్షవర్ధన ప్రథా మహేంద్రవిష్ణు జిష్ణుతా
భోజరాజ కౌముదీచ కృష్ణరాయ వైభవం
శోభతేఽధునాప్యహో ప్రవీణ భారతప్రభా ॥

రుద్రమాంబికారివీర భీకర ప్రపాలనం
ఝూన్సి లక్ష్మిదేవతా కరాళ ఖడ్గచాలనం
భారతీయ వీరయోషిదాహవ ప్రవీణతా
రాజతేఽధునాప్యహో ప్రవీణ భారతప్రభా ॥

బాలచంద్ర కదనరంగ సాహసప్రచండిమా
రాజపుత్ర రణరణధ్వనత్కృపాణ పాండితీ
ప్రాణదాన విమలకీర్తి భక్తదేశ గౌరవం
భాసతేఽధునాప్యహో ప్రవీణ భారతప్రభా ॥

రామకృష్ణ పండితేంద్ర దివ్యబోధ మాధురీ
శ్రీనరేంద్ర హూణమోదితార్యవాద వైభవం
లోకమాన్య సుస్వరాజ్య కార్యబోధనాగ్రహస్
సంచరత్యహోఽధునాపి చారు భారతప్రభా ॥

"బోసుబాబు" హూణరాడరుంతుదోద్యమక్రియా
గాంధిదేవ శాంతి సత్య ధర్మసూక్తి వైభవం
వల్లభాయి భారతైక్య సంవిధాన నైపుణీ
రాజతేఽధునాప్యహో ప్రవీణ భారతప్రభా ॥

2

గీయతామిహ భారతం జే
గీయతా మధిభారతం ॥గీ॥

నవ్యభావన నవరసాంచిత
నవ్య జీవన కలనయా
మధుసుధారస మాధురీస్మృతి
రీతిమేదుర భవ్య గీత్యా ॥గీ॥

కమల కువలయ వకుళ వంజుళ
కుసుమ విసర సువాసితం
కలమ చణక సుయావనాళక
సకల సస్యశ్యామలమ్ ॥గీ॥

వింధ్యపర్వత తుహినగిరివర
తుంగవప్రి విరాజితం
రుచిరకానన నందనోరు మ
రీచి పురవర శోభితమ్ ॥గీ॥

విమల గంగా సింధు యమునా
వివిధ వాహిని తర్పితం
అలి శుక కోకిల కలహంసావలి
కాకలి కలకల గీతకమ్ ॥గీ॥

వివిధ మణిగణ రజత కాంచన
జనన చణఖని మానితం
మధుర మంజుల ముగ్ధమోహన
మహిత కావ్య రసాయనమ్ ॥గీ॥

మృదుల మంజుల మలయ సురభిళ
మందమారుత సేవితం
చిత్ర చిత్ర విచిత్ర చిత్రిత
ప్రకృతి సౌందర్యాంచితమ్ ॥గీ॥

3

త్యజంతు భిన్న దేశ వేషభాషణాది వాసనాం
భజంతు సర్వబంధు విందు హిందు ధర్మ పద్ధతిం
నయంతు దివ్యభారతీ మయోదయం నిరామయం
లసంతు శాంతి సత్య సద్దయాయుతాని హృందివః ॥

భారతీ ముదారరీతి మేదురాం ప్రభాసురా
మామరీం గభీరభావ భాసురాం విహాసినీం
భాస కాళిదాస భూతి భారవి ప్రమోదితాం
హిందవస్సంబంధవస్సువిందవః పఠంతుభో ॥

పిశాచ వాగ్విలాస హాస వాసనా విశేషతః
ప్రమోహమేత్య విస్మృతామరీ సరస్వతీ గుణా
వినష్ట చేతసశ్చమాస్మభూత యత్ప్రభావతో
మహోన్నతిం ప్రసిద్ధిమాప చాస్మదీయ భారతం ॥

గీఃకలాతనాది భారతీత ఏవ సంస్కృతం
ప్రాదురాస నూనమిత్యదూరదృష్టి రుద్ధతః
కశ్చనోక్త వానతథ్యవాద ఏవ చాయ మి
త్యబ్రువన్ పరే విశాల మానసా అనేకథా ॥

యత్ర యత్ర సంస్కృతం విభాతి తత్ర సభ్యతే-
తీక్షయాంచకారదోష నిస్వ వ్యాప్తి పద్ధతిం
"మాక్సముల్ల" రాది రాంగ్ల పండితాళి రేవధిక్
కుర్వతే కుతోను సంస్కృతం తథా నహీతి భో ॥

అస్మదీయదేశ గీర్షుకాపి వాక్సమానతాం
ఆంగ్లభాషయా కదాచిదాప్నుయా న్నహిద్రువం
కింతు సంస్కృతం విజేతు మేకమేవ శక్నుతే
ఆంగ్లవాచ మిత్యుదార దృష్టిత స్సమీక్ష్యతామ్ ॥

స్వరాజ్య మాగతం త్వితి ప్రమోదమాన మానసా
భవంతి కిం ప్రయోజనం భవద్భిరేత్యసాధితం
యదాపసార్య వేషభావ వాగ్విలాస దాసతాం
సముద్ధరంతి సంస్కృతం తదైవ తత్ఫలం భవేత్ ॥

4

ఆద్రియంతాం సంస్కృతం హే
ఆర్యతనయా ! ఆద్రియంతాం ॥ఆ॥

పూర్ణభావ ప్రకటనోచిత
పుష్కలార్థ పదాన్వితం
ఆత్మ సంస్కృతి జీవనౌషధి
భూతముజ్జ్వల చరితకమ్ ॥ఆ॥

కులమతాది విభేద వైరం
దూరతో పరిహాయ భో
ఐకమత్యం సమధిగమ్యచ
భారతీయా ఐకహృదయమ్ ॥ఆ॥

జయ జయామర భారతీతి వి
నాదగీతక మాదరాత్
పంచవింశతి కోటికంఠై
రాలపంత్విహ భారతే ॥౧॥

సంస్కృతం జాతీయభాషే
త్యరరి కృత్యచ నిర్వివాదం
తనుధనాసూనర్పయిత్వా
ప్రాపయంతు తదున్నతిమ్ ॥౨॥

జాతిగౌరవ దాయినీ పర
నిత్య నిర్వృతికారిణీ
యత్ర నిజమత సంస్కృతిః
ప్రతిబింబితా పరిభాసతే ॥౩॥

వేదవేదాన్తాగమాది వి
శాల వాఙ్మయ వైభవం
దార్శనికమతి విశదదీధితి
వాహినీ పరిభాసతే ॥౪॥

పాణినీయ వ్యాకృతిః కణ
భోజి గౌతమ తర్కధీర్
జ్యోతిరాయుర్వేద సంపత్
నశ్వరా విలసన్తి వై ॥ఆ॥

ఆర్యభూమిస్స్యాత్తు యావత్
ఆర్యజాతిస్స్యాత్తు యావత్
తావదస్మత్సంస్కృతం
సహవర్తతే నియతం సదా ॥ఆ॥

భారతీయ సమైక్య ఘటనా
మూలకందం సంస్కృతం
విసృజ్య భారతదేశ సంస్కృతి
వర్ధనం నహి శక్యతే ॥ఆ॥

5

భోజరాజ పునరేహి భారతం
భోజరాజ పునరేహి భారతం
సంస్కృతభాషాం పునరుద్ధర్తుం
సంస్కృతవిబుధా ముజ్జీవయితుమ్ ॥భో॥

భారత సంస్కృతి ముల్లాసయితుం
భారత పౌరుష ముత్తేజయితుం
ఆస్తికవాదం సంస్థాపయితుం
నాస్తికవాదం నిష్కాసయితుం ॥భోజ॥

సంస్కృతకవితా మాహ్లాదయితుం
సంస్కృత సుకవీన్ సంభావయితుం
కాళిదాస కుల ముత్పాదయితుం
సహస్ర మిహిరానుద్భావయితుం ॥భో॥

భారతదేశే సంస్కృతభాషాం
జాతీయైకక భాషాం కర్తుం
ఉదార భారత కీర్తికౌముదీం
దిగన్తరాళే పరిసర్పయితుమ్ ॥భో॥

6

ప్రయాహి శీఘ్రం సంస్కృత బంధో
ప్రయాహి శీఘ్రం సంస్కృత బంధో
ప్రవీణ సంస్కృతభాషా ప్రగతేర్
నవీనమార్గం నిర్మాతుమ్ ॥ప్రయా॥

బధాన శీఘ్రం కటిం ప్రగాఢం
గృహాణ శీఘ్రం ధిషణాసిం
మథాన శీఘ్రం సంస్కృత వైరం
పుషాణ శీఘ్రం సంస్కృతి మూర్తిమ్ ॥ప్రియా॥

నిధాయ ధైర్యం మానస రంగే
విధాయ సంఘే సంచలనం
పిధాయ విద్విద్వదన కవాటం
ముధా ప్రలాపం ఖండీ కుర్వన్ ॥ప్రియా॥

అపేహి, దూరం హతాశ ! శీఘ్రం
ఉపేహి పురతః కృతాశ ! ధీరం
విధేహి జాగృతి మస్మజ్జాతౌ
ప్రదేహి తస్యై దివ్యజ్ఞానమ్ ॥ప్రియా॥

బిభీహి ప్రశయాదపిమా కస్మాత్
శృణీహిజాతే ర్విరోధి కీటాన్
జహీహి కులమత భేదవిరోధం
పునీహి సంస్కృత వచసాత్మానమ్ ॥ప్రియా॥

హృదంతరాశే కదాపి నాప్నుహి
దురంత జీవననైరాశ్యం
వృథాస్మ తుచ్ఛం క్లైబ్యంమాగా
ముధాకురుష్వా మూల్యం కాలమ్ ॥ఉపా॥

అరుంతుదానాం దురాగ్రహం వా
విధుంతుదానాం ప్రచారరంగే
నిరస్య ఐరమ్మదద్యుతిం వై
సమస్యభింది ప్రగాఢతిమిరమ్ ॥ఉపా॥

సహస్రముద్గరతాడన దుస్సహ
మజస్రమాధిం సమాస్థితోపి
కదాపిమాప్నుహి జీవితరంగే
ఉదారకార్యాత్ పరాఙ్ముఖత్వమ్ ॥ఉపా॥

8

మాతృదేశం ప్రీణయానుజ
భ్రాతృభావం దర్శయానుజ
దనుజధర్మం నాశయన్నిజ
మనుజధర్మం పాలయానుజ! ॥మా॥

అన్యహింసాం సంత్యజానుజ
భూతకరుణాం ధారయానుజ
మానవత్వం మా దహోనుజ
మాధవం మా విస్మరానుజ ॥మా॥

ప్రేమవాన్ భో భవతి మనుజః
ప్రేమరహితో దనుజ ఏవ
ప్రేమతత్వం విద్ధి పూర్వం
ప్రేమపశ్చాత్ ప్రీణయానుజ ॥మా॥

తూలశయ్యా శయన శీలః
బహుళకష్టోపార్జితేన
కష్టజీవి ద్రవిణకేన
తుంగముదరం మా నిపూరయ ॥మా॥

ధనిక నిర్ధన భేదవైరం
వర్గకలహం ద్రోహచింతాం
స్వార్థలాభం పక్షపాతం
అభ్యసూయాం చాపి విసృజన్ ॥మా॥

కృషిక కార్మిక కష్టజీవి
పరికరహృదయం మా నిపీడయ
కృషిక కార్మికహృదయ దుఃఖే
దుఃఖతి ధ్రువమేషలోకః ॥మా॥

ఉచ్చనీచవిభేద దృష్టిః
స్వార్థపరతైః కల్పితా భువి
ఉచ్చనీచవిభేద దృష్ట్యా
మాతృభూమిం మా కళంకయ ॥మా॥

సత్యవాక్యం పాలయానుజ
మాన్యచరితం మానయానుజ
అనునయ స్వారాతిజనమపి
ఉపకురుష్వ స్వాపకృతమపి ॥మా॥

భూతదయయా సత్యవాచా
ఆత్మ సంస్కృతి కలనయా చ
ఆగతం వర మనుజజన్మ
ప్రాపయానుజ సార్థకత్వం ॥మా॥

సత్యశీలే జగతి యస్మిన్
స్వార్థరహితే జీవతీహ
అనుజ బహవస్సుఖమిహ జీ
వన్ని సపుమానేవ జీవతు ॥మా॥

కతిపయక్షణ జీవినోపి
తస్య పురుషస్యైవ జన్మ
సఫలమాహుః కాకవృత్యా
తేన కిం చిరజీవి పుంసా ॥మా॥

క్రూరవృత్యాశీవిషోగ్ర వి
షజ్వల ద్గురుకీలికావలి
ముద్గిరన్నిజ మధురజాతిం
మా విమారయ దుష్టమత్యా ॥మా॥

దేశపరిగతిం హృదయేమత్వా
జాతిశ్రేయస్సాధయ నిత్యం
మా కురు దేశపరిగతి నిరోధం
ప్రాణాపాయేప్యయి సహజన్మ ॥మా॥

ఖాద కుర్వన్ కాయకష్టం
స్వీయకష్టే సౌఖ్యమస్తి
అన్యకష్టే జాతువాపి
మా దురాశా లేశమాప్నుహి ॥మా॥

నిరక్షరాస్యం నిహీనచరితం
సహాక్షరాస్యం సుశీలచరితం
కురు మే విధిరితి సౌభాగ్యతేగ్రణ
విధిజ్ఞ ఏవహి విద్వానితి మను ॥మా॥

రసికహృదయం ప్రాప్య పూర్వం
రసమయం కురు విశ్వమేతత్
విరసికో యది భవసి తర్హి
నీరసం పరిణమతి భువనమ్ ॥మా॥

ధర్మజీవిత మభ్యసానుజ
ధర్మశక్త్యాత్మానమున్నయ
ధర్మఏవ సురక్షితస్స్వం
రక్షతీతి హి మనసి భావయ ॥మా॥

సామ్యవాదం స్థాపయసి యది
మా ప్రదర్శయ వాఙ్ముఖేన
హృన్ముఖేన స్థాపయ న్నిజ
నాయకత్వం ప్రకటయానుజ ॥మా॥

మాతృదేశే వివిధ సంపత్
వృద్ధిమనిశం కల్పయిత్వా
శాంతిసౌఖ్యే స్థాపయన్నిహ
స్వరాజ్యమేతత్ స్వారాజ్యంకురు ॥మా॥

9

బాలభటా ధీ మకుటా
భావనటా జాగ్రృత హే
తులితకుమారా స్సుమసుకుమారా
మారాకారా జాగ్రృత హే ॥బా॥

పితృసంసేవన గురుశుశ్రూషణ
దైవసమర్చన లోలాభవత
శాస్త్రీయ విజ్ఞానార్జన దీక్షా
తత్పరచిత్తా భవత సదా ॥బా॥

ఖేలన కూర్దనతరణాధిరోహణ
తత్రత్యక్రీడారంగే నిత్యం
శాస్త్రీయ శోధనరంగే చ నిరుపమ
బుద్ధివిశేషా భవత సదా ॥బా॥

భారతజననీ చరణ సరోరుహ
సేవనసక్తా భవత సదా
భారత సంస్కృతి సంస్కృత హృదయా
భారతముద్ధర తానుదినమ్ ॥బా॥

వినయోపేతా విశదమనీషా
విజ్ఞాన శాస్త్రం ధ్యాయత హే
విజ్ఞానసుధయా బాధాభరితం
జగదుజ్జీవయ తాతిభృశం ॥బా॥

నవ్యాభిమవ్యా నవబాలచంద్రా
నవవైనతేయాః కార్యాబ్ధివై
విష్వాద్యధీరం కీర్తిప్రతిష్ఠే
ప్రాప్నుత నియతం ఆచంద్రతారం ॥బాల॥

10

భావి పౌరోసి కిల విద్యార్థిన్
ప్రోజ్జ్వలం చరితమవ విద్యార్థిన్
రాజకీయ భ్రమౌవాత్మాన మాపాత్య
నైజవిద్యార్దశాం మాచ నిర్వాపయ ॥భావి॥

పాలయన్ బ్రహ్మచర్యాశ్రమం నిష్ఠయా
మేలయన్ ధిషణయా చాత్మానమున్నీయ
ఆదర్శ జీవితం ధారయ న్విష్టపే
ఆదర్శ పురుషత్వ మావర్జయాశిశం ॥భావి॥

దుర్నాయకోక్తి దుష్కర్దమం ప్రవిలంఘ్య
దుర్వర్గ కల్పనా వాగురామతిగత్య
జాతివంచక తంత్ర యంత్రం తృణీకృత్య
జాతి ప్రతిష్ఠాపనాచార్యకో భవ ॥భావి॥

అధ్యాపకేషు సద్గౌరవం ప్రణిధాయ
తద్దత్త సద్బోధ వారిణా మానసం
ప్రక్షాళ్య కరణత్రయీ శుద్ధిమధిగత్య
పావనంచాత్మీయ తత్వమారాధాయ ॥భావి॥

బుద్ధ్యా బృహస్పతిం శౌర్యేణ ఫల్గుణం
శక్త్యాచ పావనిం అగ్రిహేణ ధృవం
అతిశయ్య విజ్ఞాన సముపార్జనైకదృక్
ప్రజ్ఞాన సంపదం పరివర్ధయాన్వహం ॥భావి॥

మితవాక్యపాలనం మితవేషధారణం
స్వీకృత్య శేముషీ చాతుర్య మన్వాస్య
జీవితం క్రమశిక్షణోపేత మాకల్ప్య
సంస్కార సౌందర్య మారాధయాత్మనా ॥భావి॥

అన్యోన్య సౌహార్దసంపదా సహపాఠి -
సంతతిం ప్రీణయన్ సమ్మిళ్య సముపాత్త
విజ్ఞాన మందార మంజరీ సౌరభం
అజ్ఞానమయజగతి సంపూర యాదరాత్ ॥భావి॥

ప్రకృతి శాస్త్రాంబోధి మాలోడ్య సంవిదా
విజ్ఞాన పీయూష మాదాయ తేనవై
విశ్వమాత్మీయ మితి సంభావయన్ సదా
విశ్వమేతత్సుధాసంప్లుతం వితనుష్వ ॥భావి॥

దేశాభివృద్ధయే సత్త్వానుసారేణ
[illegible] దానపూరకం షత్తృషా విరహం స్వ -
దేశ [illegible] సంపద్ధర్ వర్ధయన్ సర్వదా
[illegible] చనం కురుధీర సర్వదా ॥భావి॥

—x—

రచయిత అముద్రిత పుస్తకములు.

* మనోరమ
* సుశీల
* దంపతియుగం
* ఆత్మదానం
* స్వప్నభంగం
* గీతమాలిక
* ఆదర్శ విద్యార్థి
* ప్రసాద లహరి.

ప్రాప్తిస్థానము:—

మిత్ర పంచకం

C/o అనంతలక్ష్మి ఆయుర్వేద కళాశాల,

ఓరుగల్లు.